

RAQAMLI O'YINLAR ORQALI BOLALARDA MANTIQUIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH

Aliqulova Dilnoza Quvvatovna

Kattaqo'rg'on shahar 15-MTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tizimida raqamli o'yinlardan foydalanish orqali bolalarda mantiqiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilinadi. Raqamli o'yinlarning bolalarning analiz, sintez, taqqoslash, umumlashtirish va muammo yechish kabi mantiqiy fikrlash jarayonlariga ta'siri yoritiladi. Tadqiqot natijalari raqamli o'yinlar bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, raqamli o'yinlardan foydalanishda pedagogik nazorat va metodik yondashuvning ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli o'yinlar, mantiqiy tafakkur, maktabgacha ta'lim, kognitiv rivojlanish, muammo yechish, ta'limiy texnologiyalar.

Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar va raqamli o'yinlar bolalarning bilish faoliyatini rivojlantirishda muhim vositaga aylanib bormoqda. Ayniqsa, maktabgacha yosh davri bolalarda mantiqiy tafakkur, analiz va sintez, sabab-oqibat bog'liqliklarini tushunish kabi asosiy kognitiv ko'nikmalar shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi.

Raqamli o'yinlar bolalar uchun qiziqarli, motivatsion va faol o'rganish muhitini yaratadi. O'yin jarayonida bola muammoli vaziyatlarga duch keladi, qaror qabul qiladi, variantlarni solishtiradi va to'g'ri yechimni topishga harakat qiladi. Bu esa mantiqiy tafakkurning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Xalqaro pedagogik tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, raqamli o'yinlarga asoslangan ta'lim modeli bolalarda mantiqiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda samarali metodlardan biri hisoblanadi.

Mantiqiy tafakkur tushunchasi va uning maktabgacha yoshdagi ahamiyati

Mantiqiy tafakkur — bu shaxsning hodisalar oʻrtasidagi bogʻliqliklarni anglash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish va muammolarni izchil hal qilish qobiliyatidir. Maktabgacha yosh davrida mantiqiy tafakkur quyidagi asosiy komponentlar orqali shakllanadi:

- taqqoslash va farqlash;
- guruhlash va tasniflash;
- sabab-oqibat aloqalarini tushunish;
- ketma-ketlikni aniqlash;
- muammo yechish va qaror qabul qilish.

Aynan shu davrda bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish kelgusida maktab taʼlimiga tayyorgarlik, matematik va tabiiy fanlarni oʻzlashtirish, mustaqil fikrlash koʻnikmalarining shakllanishida muhim rol oʻynaydi.

Raqamli oʻyinlarning mantiqiy tafakkurni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari

1. Muammoli vaziyatlar orqali fikrlashni faollashtirish

Koʻplab raqamli oʻyinlar bolani muammoli vaziyatlarga duch keltiradi. Masalan, toʻgʻri yoʻlni topish, shakllarni moslashtirish, tartibni tiklash yoki yetishmayotgan elementni aniqlash kabi vazifalar bolaning mantiqiy fikrlashini faollashtiradi. Bu jarayonda bola:

- vaziyatni tahlil qiladi;
- variantlarni solishtiradi;
- toʻgʻri qarorni tanlaydi.

Natijada, mantiqiy tafakkur bosqichma-bosqich rivojlanadi.

2. Taqqoslash va tasniflash koʻnikmalarini shakllantirish

Raqamli oʻyinlarda rang, shakl, hajm, miqdor va funksiyaga koʻra predmetlarni guruhlash topshiriqlari keng qoʻllaniladi. Bu esa bolalarda quyidagi mantiqiy operatsiyalarni rivojlantiradi:

- umumiy va xususiy belgilarni aniqlash;
- predmetlarni guruhlarga ajratish;
- o'xshash va farqli jihatlarni topish.

Bu jarayonlar mantiqiy tafakkurning asosiy mexanizmlaridan biri hisoblanadi.

3. Ketma-ketlik va algoritmik fikrlashni rivojlantirish

Ko'plab raqamli o'yinlar ketma-ket bajariladigan amallar asosida tuziladi. Masalan, ma'lum tartibda harakat qilish, bosqichlarni to'g'ri ketma-ketlikda joylashtirish yoki algoritm asosida vazifani bajarish talab etiladi. Bu esa bolalarda:

- algoritmik fikrlash;
- sabab-oqibatni tushunish;
- mantiqiy izchillikni saqlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Raqamli o'yinlarning psixologik ta'siri

Raqamli o'yinlar nafaqat kognitiv, balki psixologik rivojlanishga ham ta'sir ko'rsatadi. O'yin jarayonida bola muvaffaqiyatga erishganda ijobiy emotsiyalarni boshdan kechiradi, bu esa o'rganishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi.

Shuningdek, raqamli o'yinlar:

- mustaqillikni rivojlantiradi;
- o'z-o'zini nazorat qilishni kuchaytiradi;
- qat'iyat va sabr-toqatni shakllantiradi.

Bu omillar esa mantiqiy tafakkurning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Raqamli o'yinlarning ijobiy jihatlari

Raqamli o'yinlar orqali mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- o'rganish jarayonining qiziqarli va motivatsion bo'lishi;
- individual yondashuv imkoniyatining mavjudligi;
- murakkab tushunchalarni vizual va interaktiv shaklda o'zlashtirish;
- tezkor fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarining rivojlanishi;
- muammo yechishga yo'naltirilgan tafakkurning shakllanishi.

Cheklovlar va ehtiyot choralalar

Raqamli o'yinlardan haddan tashqari foydalanish ayrim salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Jumladan:

- bolaning jismoniy faolligi kamayishi;
- ijtimoiy muloqotning qisqarishi;
- diqqatning tez chalg'ishi;
- ekran qaramligi xavfi.

Shu sababli, raqamli o'yinlardan foydalanishda quyidagi tamoyillarga amal qilish zarur:

- ekran vaqtini yoshga mos ravishda cheklash;
- ta'limiy va sifatli kontentni tanlash;
- an'anaviy o'yinlar bilan uyg'unlashtirish;
- pedagog va ota-onalar tomonidan doimiy nazoratni ta'minlash.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni shakllantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. To'g'ri metodik yondashuv asosida qo'llanilgan raqamli o'yinlar bolalarda analiz, taqqoslash, ketma-ketlikni tushunish, muammo yechish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Biroq, raqamli o'yinlardan foydalanishda me'yor va pedagogik nazoratni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Raqamli va an'anaviy o'yinlarni uyg'unlashtirish orqali bolalarda mantiqiy tafakkurni yanada samarali rivojlantirish mumkin.